

Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä TEA-viisarin Jämsän tulokset

Sivla 12.12.2024 § 125
2331/13.01/2024

Valmistelu: hyvinvointikoordinaattori Tiina Riihinen, puh. 050 384 8523

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL kerää kahden vuoden välein tietoja kunnan eri toimialojen hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöstä (TEA). Tiedonkeruilla selvitetään esimerkiksi toimenpiteitä, resursseja ja poikkihallinnollisia toimintakäytäntöjä. TEA-viisari tarjoaa tukea ja tietoa kunnille ja hyvinvointialueille kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveydenedistämistoiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Työkalun avulla voi hakea tietoja ja vertailla kunnan tai hyvinvointialueen tilannetta koko maahan kaikkiaan seitsemällä eri toimialalla: kuntajohto, liikunta, kulttuuri, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, perusterveydenhuolto/hyvinvointialueet. Perusterveydenhuollon osalta vastaava tieto kerätään jatkossa hyvinvointialueille suunnatulla tiedonkeruulla, joka on toteutettu ensimmäistä kertaa keväällä 2024.

TEA-viisarin tiedonkeruut toistuvat säännöllisen syklin mukaan. Parittomina vuosina tietoja kerätään kuntajohdosta, kulttuurista sekä peruskouluista ja parittomina vuosina liikunnasta, hyvinvointialueilta sekä lukioista ja ammatillisesta perustutkintokoulutuksesta.

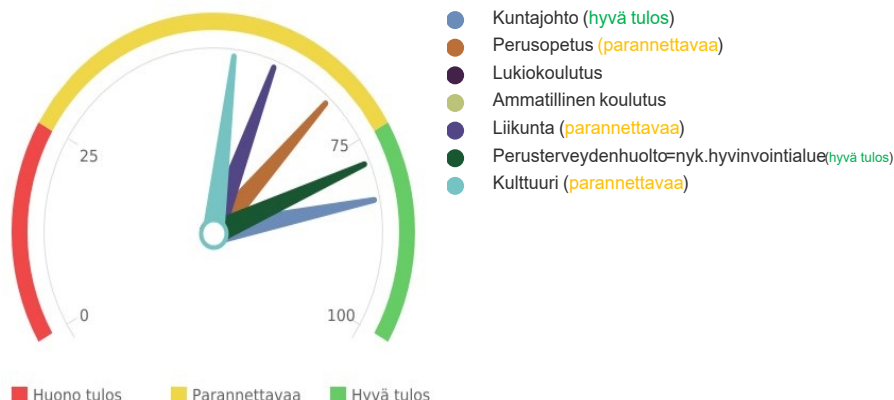
Jokaista osa-aluetta tarkastellaan vielä 6 eri ulottuvuuden kautta:

1. Sitoutuminen (organisaation sitoutuminen strategisella tasolla)
2. Johtaminen (organisointi, vastuiden määrittely ja toimeenpano)
3. Seuranta ja tarveanalyysi (väestöryhmittäin sekä raportointi johtoryhmälle ja luottamushenkilöille)
4. Voimavarat (resursointi ja osaaminen)
5. Osallisuus (väestön mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen ja arviointiin)
6. Muut ydintoiminnot (toimialakohtaiset toiminnot, jotka jokaisessa organisaatiossa tulisi toteutua)

TEA-viisarin tulokset esitetään asteikolla 0-100 sekä värikoodeilla: vihreä = hyvä tulos (75-100 pistettä), keltainen = parannettavaa (25-75 pistettä) ja punainen = huono tulos (0-25 pistettä).

Alla olevissa kuvioissa on esitetty Jämsän TEA-viisarin kokonaistulokset sekä vertailu koko maan tuloksiin.

Kaikki sektorit: Jämsä 2024

JÄMSÄ

JÄMSÄ vs. KOKO MAA

	Jämsä	Koko maa
Kaikki sektorit	70	69
Kuntajohto	83	83
Perusopetus	68	64
Lukiokoulutus	..	65
Ammatillinen koulutus	..	64
Liikunta	59	69
Perusterveydenhuolto (nyk.hyvinvointialue)	78	70
Kulttuuri	53	72

JÄMSÄ

Ammatillisen koulutuksen osalta Jämsän tuloksia ei ole saatavilla (tietoja ei toimitettu tai ei julkaisulupaa) ja lukiokoulutuksen osalta viimeisin saatavilla oleva tieto on vuodelta 2020. Näin ollen lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tuloksia ei tässä yhteydessä käsitellä. Seuraava lukiota koskeva ajantasainen tieto julkaistaan keväällä 2025. Myöskään perusterveydenhuollon vuoden 2022 tuloksia ei tässä yhteydessä käsitellä tarkemmin, vaan keskitytään kunnan omien toimialojen saatavilla oleviin tuloksiin.

Jämsän TEAviisarin kokonaispistemäärä on 70, mikä on hieman yli koko maan keskiarvon (69 pistettä). Kuntajohdon kokonaistulos (83) on hyvällä tasolla ja tulokset ovat parantuneet vuoden 2021 tiedonkeruuseen verrattuna (75). Kehitettävää sen sijaan löytyy perusopetuksen (68 pistettä), liikunnan (59 pistettä) ja kulttuurin (53 pistettä) osalta. Perusopetuksen osalta Jämsän tulos on kuitenkin koko maan tulosta parempi.

TEAviisari-verkkopalvelusta on saatavilla jokaisen sektorin osalta TOP 10-taulukko kuvaamaan keskeisimpiä vahvuuksia ja kehittämiskohteita verrattuna koko maan tilanteeseen. Yhteenvedo Jämsän vahvuuksista ja

kehittämiskohteista kuntajohdon, liikunnan, perusopetuksen ja kulttuurin osa-alueilta löytyy sähköisestä kokousjärjestelmästä tämän asian oheisaineistona.

Osalla TEAviisarin tuloksista on vaikutuksia kunnan HYTE-kertoimeen. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtiosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtiosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. HYTE-kertoimeen vaikuttavien indikaattoreiden soveltuvuus arvioidaan määräjain, eivätkä ne tule aina olemaan samoja.

Kuntajohdon TEAviisarin prosessi-indikaattoreista HYTE-kertoimeen vaikuttaa tällä hetkellä 5 yksittäistä indikaattoria, joista Jämsässä näistä toteutuu seuraavat 4:

1. Valtuustolle raportoidaan vuosittain väestön elintavoista ja niissä tapahtuvista muutoksista
2. Kunnan talousarviossa ja taloussuunnitelmassa määritellään talousarviovuodelle mittarit, joilla seurataan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteiden toteutumista
3. Kunnassa toimii erikseen nimetty asiantuntija, suunnittelija tai vastaava, joka koordinoi hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä
4. Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja

Kuntajohdon ulottuvuuksista vuoden 2023 tulosten perusteella seuranta ja tarveanalyysi sekä voimavarat ovat erinomaisella tasolla ja myös sitoutuminen ja johtaminen hyvällä tasolla. Kehitettävää on osallisuuden viisarissa. Jämsässä on 30.5.2022 jätetyn valtuustoaloitteen perusteella käynnistetty osallisuusohjelman laatiminen, jonka tekoon on nimetty ohjausryhmä ja sihteeristö. Ohjelman tekoon on osallistettu myös kuntalaisia ja järjestöjä. Osallisuuskulttuurin vahvistuminen heijastuu jatkossa todennäköisesti myös TEAviisarin tuloksiin. Kehitettävää nähdään valtuustokausittaisessa hyvinvointi- ja terveystavoitteiden arvioinnin toteuttamisessa. Tarkastuslautakunnalle on esitetty harkittavaksi, hyvinvointi- ja terveystavoitteiden arviointia seuraavassa arviointikertomuksessa.

Seuraavaksi käsitellään tarkemmin sivistystoimialaan kuuluvia liikunnan, perusopetuksen ja kulttuurin tuloksia.

Liikunnan osa-alueella Jämsän kokonaispistemäärä vuonna 2024 oli 59 pistettä. Vuoteen 2022 verrattuna pistemäärä on laskenut muutamalla pisteellä. HYTE-kertoimeen vaikuttavista viidestä prosessi-indikaattorista kuitenkin kaikki 5 toteutuvat eli:

1. Lasten ja nuorten liikunta-aktiivisuutta raportoidaan vuosittain kunnan hyvinvointikertomuksessa tai vastaavassa kertomuksessa
2. Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen
3. Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille

4. Liikunnan edistämisestä vastaavat viranhaltijat osallistuvat toimielinten vaikutusten ennakkoarviointiin
5. Kunnassa toimii liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä

Liikunnan muiden ydintoimintojen ulottuvuudessa Jämsän tulos on hyvä. Tulokseen vaikuttavat esimerkiksi eri kohderyhmille järjestetyt liikuntaryhmät. Jämsän vahvuuksia ovat myös esimerkiksi liikuntapaikkojen ja kunnan kuntosalien määrä asukasluvuun suhteutettuna.

Eniten kehitettävää on seurannan ja tarveanalyysin viisarissa, esimerkiksi seuratoimintaan osallistuvien lasten osuus, työikäisten ja ikääntyneiden liikunta-aktiivisuus sekä pyörä- ja kävelyliikenteen määrien seuranta. Tämänkaltaisen liikunta-aktiivisuuden systemaattisessa seurannassa ja raportoinnissa on vaikeutena luotettavan ja kattavan tiedonkeruumenetelmän puuttuminen. Vuorovarauspohtajien liikuntapaikkojen kävijämäärätietojen kerääminen voisi osittain olla Timmi-tilavarauksjärjestelmässä mahdollista, mutta on ratkaistava, ovatko tarkat kävijämäärätiedot niin olennaisia, että seurojen ja muiden vuorovaraajien raportointivelvollisuuksia on perusteltua lisätä.

Johtamisen ulottuvuuden pistemäärää edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna laskee mm. se, että vuoden 2024 talousarviossa ei ole tavoitteita liikuntaneuvonnan edistämiseksi. Liikuntaneuvontaa ja elintapaohjausta toteutettiin Jämsässä hankerahoituksella vuosina 2022-2023, mutta kaupungin talouden tasapainottamistoimenpiteenä hankerahoitusta ei enää vuodelle 2024 hankkeen omarahoitusosuuden vuoksi haettu.

Perusopetuksen vuoden 2023 kokonaispistemäärä oli 68 pistettä, mikä tarkoittaa kahden pisteen nousua edelliseen tiedonkeruuseen verrattuna. HYTE-kertoimeen vaikuttavista indikaattoreista kaksi ensimmäistä toteutuu täysin, kolmas osittain ja neljäs ei tällä hetkellä toteudu:

1. Kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein (toteutuu)
2. Oppilaiden poissaolojen kokonaismäärää seurataan koko koulussa (toteutuu)
3. Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit (88/100) (toteutuu pääosin, mutta ei vielä joka koululla)
4. Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä (ei toteudu)

Koulujen pitkien välituntien suhteen pyritään tasalaatuisuuteen siten, että jatkossa pitkät liikuntavälitunnit toteutuisivat joka koululla.

Kouluruokailusuosituksen toteutumiseen vaikuttaa ruuan ravitsemuksellisten sisältöjen toteutumisen lisäksi mm. lounaan ajankohta ja syömiseen varatun ajan pituus. Jos ensimmäinen lounas tarjoillaan klo

10.45 tai myöhemmin ja jos ruokailuun varattu aika on yli 25 minuuttia, katsotaan suosituksen toteutuvan. Aiempien vuosien vastausten perusteella Jämsässä kouluruokailusuositus on toteutunut, mutta tuloksia vääristää kysymyksen erilaiset tulkinnat. Vuoden 2023 tiedonkeruussa THL teki laadunvarmistuskierroksen, jossa täsmennettiin ko. kysymyksen tulkintaa, jonka seurauksena yli 1000 koulua muutti vastaustaan. (THL:n tilastoraportin s. 16 [Tilastoraportti 21/2024 Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa -TEA 2024](#))

Perusopetuksen viisareista johtamisen, voimavarojen ja yhteisten käytäntöjen ulottuvuudet ovat hyvällä tasolla. Kehittämiskohteet liittyvät sitoutumiseen, seurantaan ja tarveanalyysiin sekä muihin ydintoimintoihin. Perusopetuksen vuoden 2023 tiedonkeruun tulosten julkaisemisen jälkeen on jo tehty useita kehittämistoimia mm. koulupäivien liikunnallistamiseksi ja esimerkiksi Move!-tulosten perusteella tapahtuvaan oppilaiden hyvinvoinnin seurantaan on tullut systemaattisuutta.

TEAviisari-kyselyyn vastaa kukin koulu omalta osaltaan, joten on tärkeää, että kukin koulu myös tarkastelee omat vahvuutensa ja kehittämiskohteensa.

Hankerahoituksella toimivien koulunuorisotyöntekijöiden työnkuvaan on mahdollista sisällyttää toimintaohjeiden laatiminen istumisen vähentämiseksi ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi sekä yksinäisyyden vähentämiseksi yhteistyössä koulujen muun henkilöstön kanssa. Näiden käytäntöjen kirjaamisella saadaan helposti perusopetuksen yhteisten käytäntöjen viisaria parannettua entisestään.

Kulttuurin osa-alueella vuoden 2023 TEAviisarin kokonaispistemäärä Jämsässä oli 53 eli vuoden 2021 tuloksiin verrattuna pistemäärä oli parantunut yhdellä pisteellä.

HYTE-kertoimeen vaikuttava kulttuurin TEAviisarin indikaattori kulttuuriin osallistumisen kynnyksen madaltamisesta ei Jämsässä tällä hetkellä toteudu, koska kaupungilla ei ole käytössä pysyvää käytäntöä, jolla kunta järjestää tai tukee taloudellisesti kulttuurin osallistumisen kynnystä madaltavaa vertaistoimintaa, esim. kulttuuriluotsi tai -kaveritoiminta. Mikäli jokin paikallinen kolmannen sektorin toimija tekee aloitteen kulttuuriluotsi tai -kaveritoiminnan käynnistämiseksi, arvioi kaupunki ko. toiminnan avustamismahdollisuutta.

Kulttuurin keskeisimmät kehittämiskohteet liittyvät seurantaan ja tarveanalyysiin, voimavaroihin sekä osallisuuteen. Esimerkiksi kulttuuripalveluihin tyytyväisyyden seurannan ja raportoinnin kehittäminen on kuitenkin haastavaa, koska kulttuuritoiminnan järjestäminen on pääasiassa järjestöjen vastuulla kunnan toimiessa mahdollistajana ja tukijana.

Osallisuuden ulottuvuudessa helposti parannettava asia on kulttuuritoimijoiden ja kunnan säännöllisen yhteiskokouksen (esim.

kulttuurifoorumi) koolle kutsuminen esim. kerran vuodessa. Samaan foorumiin ovat kulttuurijärjestöjen edustajien lisäksi tervetulleita myös kulttuurista kiinnostuneet yksittäiset kuntalaiset, jolloin saadaan lisättyä kulttuuriin liittyviä asukaskohtaamisia ja kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia.

TEAvisari-kysely ei ole jokaisella tiedonkeruukerralla täysin samanlainen. Tästä syystä pistemäärissä voi olla eroja eri vuosien välillä, vaikka toiminta olisikin pysynyt aikaisempien vuosien tasolla. Eri vuosien ja eri kuntien väliset tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia myöskään siksi, että kyselyihin vastaajien kokoonpanot ovat saattaneet vaihtua ja vastaamisessa on voitu tehdä erilaisia tulkintoja.

TEAvisarin tuloksia kokonaisuudessaan on käsitelty sivistystoimen johtoryhmässä. Perusopetuksen kokonaistulokset on käsitelty opiskeluhuollon ohjausryhmässä ja koulukohtaiset tulokset käsitellään kunkin koulun opiskeluhoitoryhmässä, henkilöstökokouksissa sekä koulunjohtajien kokouksessa. Koulunjohtajakokouksissa on perusteltua hakea ratkaisuja yhteneväisiin käytänteisiin. Liikunnan osalta tuloksia käydään läpi yhdessä elinvoimatoimen kanssa. Liikunnan ja kulttuurin tuloksia on käsitelty myös vapaa-aikapalvelujen henkilöstöpalaverissa ja käsittelyä on perusteltua laajentaa tapahtuvaksi myös elämänlaatu palveluiden johtoryhmään.

Tulosten käsittelyn yhteydessä tehdään myös kehittämiskohteiden priorisointia. Osa kehitettävistä asioista on luonteeltaan sellaisia, joiden kuntoon laittaminen on suhteellisen helppoa ja osa taas vaatii pidemmän aikavälin kehittämistyötä ja esimerkiksi taloudellisia lisäresursseja. Tuloksia voidaan hyödyntää vuoden 2026 talousarvion ja toiminnan suunnittelun valmistelussa.

TEAvisari on tärkeä kaupungin hyvinvointityön tiedolla johtamisen väline. Tuloksia hyödynnetään Jämsän uuden laajan hyvinvointi- ja turvallisuuskertomuksen ja siihen liittyvän suunnitelman valmistelutyössä, joka alkaa vuonna 2025. Tuloksista voi nousta konkreettisia terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön toimenpiteitä, joita esitetään toteutettavaksi seuraavalla valtuustokaudella. On kuitenkin huomattava, että terveyden ja hyvinvoinnin edistämistyön tavoitteita, toimenpiteitä ja mittareita johdetaan myös lukuisista muista tietolähteistä ja indikaattoreista sekä kokemuksellisista ilmiöistä. TEAvisarin tulokset toimivat yhtenä kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen aktiivisuuden osoittajana.

Hyvinvointikoordinaattori Tiina Riihinen selvitti asiaa kokouksessa. Vapaa-aikapalvelupäällikkö Katja Pohjoismäki oli läsnä asiaa käsiteltäessä.

Toimivalta, johon päätös perustuu:

Hallintosääntö § 28: Lautakuntien ja liikelaitosten johtokuntien tehtävät ja yleinen toimivalta

Sivistyslautakunta merkitsee tiedoksi TEAviisari-tiedonkeruun tulokset ja hyväksyy suunnitelmat tulosten perusteella tehtävien toimien määrittämiseksi. Toimenpiteet on suhteutettava olemassa oleviin henkilöstö- ja muihin resursseihin ja toimenpiteiden tulee olla oikeasuhtaisia saavutettavaan hyötyyn nähden.

Päätös

Ehdotus hyväksyttiin.

Mira Viinijärvi saapui klo 16.10.

Hyvinvointikoordinaattori Tiina Riihinen poistui klo 16.35.